

LA CATALUNYA DELS ANYS 90

Barcelona, setembre de 1992

I. Pretensions i límits d'aquest document

Crec que és oportú situar el marc d'aquest document perquè no s'esperí d'ell allò que no pot donar.

Es pretén que sigui un instrument útil per a la reflexió i discussió sobre la realitat de la societat catalana, remarcant sobre tot els aspectes que fan referència a l'àmbit de les creences i les actituds religioses. En funció d'aquest objectiu s'ha estructurat tota la informació que es tenia a l'abast.

És precisament aquesta mateixa informació la que ens posa uns límits, la que ens marca el sostre de fins on es pot arribar.

Els documents que han servit de base per a l'elaboració de l'informe són:

- Andrés Orizo, Francisco; Sánchez Fernández, Alejandro
"El Sistema de Valores dels Catalans". Institut Català d'Estudis Mediterranis.
- Andrés Orizo, Francisco
"Los Nuevos valores de los españoles". Fundación Sta. María
- González Blasco, Pedro i González-Anleo, Juan
"Religión y Sociedad en la España de los 90". Fundación Sta. María
- González Blasco, Pedro; Andrés Orizo, Francisco; Toharía Cortés, José-Juan i Elzo Imaz, Fco.Javier.
"Jóvenes españoles 89". Fundación Sta. María.
- Gabinet d'Estudis Socials
"Enquesta a la Joventut de Catalunya 1990". Generalitat de Catalunya.

Tots aquest estudis estan fonamentats en la típica enquesta a una mostra representativa de la població registrada en el cens d'habitants, tenint en consideració les variables de sexe, edat, ubicació geogràfica (rural, urbana, autonòmica..) nivell d'estudis, categoria professional .. etc..

Tal com diuen els mateixos autors dels documents, més que parlar d'estudis cal parlar "d'informes" sociològics. Es mouen en el marc de l'anàlisi descriptiva més que de l'anàlisi pròpiament de reflexió sociològica. Reflecteixen més el que els enquestats creuen o opinen sobre unes qüestions concretes que la realitat d'aquestes mateixes qüestions, fets o problemes.

Tots sabem que l'opinió pot variar segons siguin les circumstàncies concretes que rodegen a la persona que opina, i que d'avui a demà poden ser diferents, per altra part per opinar s'ha de conèixer mínimament el tema sobre el que es demana opinió. Malgrat aquest límits, és evident que les dades recollides poden donar el retrat de la societat catalana en uns moments concrets i en uns aspectes concrets.

Ens limitarem al terreny de les constatacions que es deriven dels informes anteriorment esmentats. No farem valoracions, ja que aquestes haurien de ser fruit d'una reflexió i discussió posteriors, des d'una òptica molt concreta i en funció d'uns objectius també molt concrets.

Es vol evitar també el perill de convertir el document en una taula de percentatges que de vegades porta a confusions més que a reflexions.

És per aquest darrer motiu que no es farà un resum de dades sinó que, simplement, es remarcaran els trets o les constatacions que aquestes dades revelen. En alguns moments podrà ser interessant indicar quantitativament (percentatges) alguns aspectes concrets, ja que podrà ajudar a una millor comprensió de l'importància del que s'està plantejant.

Ha semblat útil deixar clares, des de bon començament, les línies del document i les seves limitacions. No serà un diagnòstic de la societat catalana ni de la seva actitud davant la religió, el diagnòstic, com ja hem indicat, haurà de sortir de la reflexió posterior.

A tots aquets estudis s'hi troba un element comú: la situació de canvi accelerat que des de fa uns anys viu la nostra societat, amb la conseqüent falta de punts de referència que ajudin a vertebrar la dinàmica i la vida de les persones a nivell individual i social. En front d'aquesta situació, els agents socials com la família, l'escola, l'església, etc...no troben ben bé quin és el paper que han de jugar ja que el seu rol tradicional no qualla en mig d'aquesta situació canviant.

Fins quin punt els valors tradicionals d'una societat poden continuar reproduint-se en una societat canviant i adaptar-se a la modernitat? Cal lluitar contra aquesta modernitat?

Quin és l'estil de vida que aquesta modernitat proposa?. L'estil de vida és un sistema de pensament i acció que dóna coherència als comportaments de les persones tan en la seva vessant personal com social. En el procés accelerat de les nostres societats és difícil moltes vegades trobar un estil de vida fruit d'aquesta coherència.

Aquestes qüestions que són a la base de tots els estudis utilitzats per elaborar el present document tenen el seu origen en l'enquesta que en els anys 80 va promoure l' "European Value Systems Study Group Foundation" que té la seva seu a Holanda.

El seu objectiu era tenir un coneixement bàsic de quins eren els valors dels europeus i si la cultura dels diferents països tenia una base de valors fonamentals coherents.

Els temes de l'enquesta i les bateries de preguntes a partir de les quals es plantejaven aquestes temàtiques han estat utilitzades per portar a terme els diferents estudis realitzats a l'Estat Espanyol i a Catalunya. Els indicadors d'aquesta enquesta comuna permeten realitzar estudis comparatius amb altres països europeus.

II. Quin perfil es dibuixa de la societat catalana.

Tenint en compte l'estructura dels informes que han servit de base per elaborar aquest document, hem de diferenciar dos aspectes: per una part, les dades que ens poden ajudar a veure quins són els valors que dinamitzen la societat catalana, o més ben dit, els valors que els catalans pensen que són els que avui en dia suren, i en segon lloc, les opinions dels catalans sobre el fet religiós i tot el que aquest fet comporta (creences, actituds, relació amb l'institució església ... etc.).

1. Com es veu el català personalment i en les seves relacions amb els altres.

- Tendeix a confiar molt amb els seus propis èxits i acostuma a sentir-se segur a l'hora d'aconseguir els seus propòsits. Això no vol dir que disfruti d'un benestar personal total, ja que malgrat que la felicitat és el bé més desitjat, el camí per aconseguir-la no es veu tan clar. Els catalans creuen que són molt o força feliços (86% de les respostes). Això no ens diu, en absolut, com estan realment. Aquesta felicitat minva d'acord amb l'escala social; com més avall menys satisfacció i menys felicitat.

- Està disposat al canvi però amb prudència. La gent de Catalunya es manifesta receptiva al canvi d'idees, però sempre que això no suposi una aventura *massa* perillosa. L'aventura la vol quan confia que tindrà èxit en les coses que fa (57% de les respostes).

Per altra part el català de classe alta, l'estudiant, el professional, la persona predisposada al lideratge polític creu que el canvi és la base social del progrés.

- L'individualisme és un signe del nostre temps que el català té molt accentuat. Això el fa més aviat desconfiat respecte a la gent en general. El 67% creu que un no és mai prou prudent a l'hora de confiar en els altres. Són el doble dels que pensen que es pot confiar amb la majoria de la gent. Aquesta desconfiança es concreta cap uns col·lectius que són objecte de segregacionisme per part dels catalans: drogaadictes, gent donada a la beguda, persones amb antecedents penals, malats de la sida, homosexuals... Catalunya dona uns índexs més alts de "racisme" que la societat espanyola en general, principalment amb grups de mulsumans, gent d'altra raça, immigrants estrangers. Aquesta actitud és més accentuada com més gran és la persona i més avall es troba en l'escala social.

2. La vida dels individus es desenvolupa conforme a una escala de prioritats de referència que depenen tant de les preferències individuals com dels corrents socials vigents en cada moment històric.

Els autors dels informes han fet servir sis referents institucionals (que segons ells doten de sentit l'existència personal) per saber quina jerarquia de valors estructura el comportament del català i de Catalunya com a societat. Les respostes a la pregunta sobre la importància que té en la seva vida cada una d'aquestes referències són les següents:

- **la família**, és l'aspecte més important pels catalans. Nou de cada deu respostes consideren que és "molt important". Els que més la valoren són: les dones, les persones d'edat madura i les més religioses.

- **el treball**, set de cada deu el qualifiquen de molt important. Aquesta rellevància creix amb l'edat, amb l'estatus professional. També pels que treballen pel seu compte. Com més religiosa és la persona menys importància li dona. Els aturats donen més importància al treball que a la família.

- **l'amistat i el lleure**, són també aspectes d'una importància considerable tot i que no arriben a 5 de cada deu els catalans que els tenen com a molt importants. Són aspectes molt valorats principalment per persones treballadores d'un cert status (treballadors no manuals) i per joves estudiants.

- **la religió i la política**, són referents d'escassa importància pels catalans i la societat catalana en general. Aquesta característica queda més clara si es compara amb la resta de l'estat espanyol.

3. A la dècada dels 70 el procés de canvi va produir una ruptura clara amb les dècades anteriors.

Des de les ciències socials i de la mà d'un sociòleg nord-americà, Ronald Inglehart, va néixer la teoria dels valors materialistes i els valors post-materialistes com a indicadors vàlids per analitzar la nova societat fruit dels canvis operats.

El materialisme es concreta en "les aspiracions contínues de seguretat material", mentre que el post-materialisme està més atent a tot un altre tipus de desitg: auto-expressió, qualitat de vida, noves formes d'espiritualitat, estètica ambiental...

L'instrument creat per avaluar aquesta característica és una bateria de preguntes, que segons siguin les opcions de l'enquestat el situen en el lloc dels materialistes, dels post-materialistes o entremig.

Catalunya, segons els resultats obtinguts, és cada vegada més subjecte d'un canvi cap el pos-materialisme. Els materialistes s'han reduït a favor dels mixtos.

Aquest descens del materialisme s'observa amb més intensitat en el sexe masculí i en les edats joves, i en canvi perdura més en el col·lectiu dels jubilats.

Els més aferrissats en els valors materialistes són els aturats. Com més amunt es puja en l'escala social, més puja també els valors post-materialistes. (El post-materialisme es dona quan les qüestions d'ordre econòmic estan superades).

Els post-materialistes es situen més a l'esquerra. La relació d'aquest col·lectiu amb l'espiritualitat és realment complexa, ja que malgrat la majoria es declari agnòstics i ateu, creuen que hi ha una força vital o un esperit que ajuda a comprendre la vida.

La penetració del post-materialisme és major en els grups joves. A partir dels 55 anys hi ha una notable presència del materialisme.

Sembla que existeix una correlació entre religiositat i materialisme; com més religiosos més materialistes i com menys religiosos més post-materialistes.

Més materialisme a la dreta i més postmaterialisme a l'esquerra.

Les dones s'interessen més per valors més concrets i propis del materialisme.

Per comprendre amb una mica més de claretat quins són els valors que en els diferents informes sociològics han servit de pauta per definir "el materialisme i el post-materialisme", sembla oportú transcriure la pregunta que es va formular:

"Si vostè hagués d'escollir ¿Quin factor dels d'aquesta tarjeta diria que és més important?

- Mantenir l'ordre de la nació (materialista)
- Augmentar la participació dels ciutadans en les decisions importants del govern (post-materialista)
- Combatre l'alça de preus (materialista)
- Protegir la llibertat d'expressió (post-materialista)

I quin seria el segon en importància?

La classificació es feia de la manera següent:

- Materialistes: els que opten per dues respostes classificades com a materialistes.
- Mixtos: que opten per una de cada classe.
- Post-materialistes: opten per dues respostes postmaterialistes."

Aquesta és la pregunta que ha servit de base per analitzar els catalans i a la societat catalana en general en el tema concret dels valors dits materialistes o post-materialistes. Aquesta pregunta s'ha correlacionat per les diferents variables d'edat, sexe, nivell econòmic, actituds religioses, valors importants a la vida etc....

S'ha volgut transcriure, per la senzilla raó que parlar de "materialisme i post-materialisme" comporta un contingut teòric i també ideològic, que pot ser plural i pot crear confusió.

És evident que post-materialisme no vol dir creixement d'uns valors espirituals. És el post-materialisme d'un col·lectiu que ja té cobertes les necessitats materials.

4. En l'apartat 1 exposavem els principals punts de referència que ajudaven als catalans a estructurar la seva vida personal i les seves relacions socials. El principal era "la família".

En els diferents informes estudiats, la família ocupa un lloc important. Per altra part sembla que es dibuixa molt clara una imatge del català dels 90 que té una inclinació a cercar refugi en la intimitat de la família.

Els punts que més es tenen en compte són els que fan referència a la cohesió familiar, solidaritat afectiva i

solidaritat consensual. Els aspectes més remarcables són els següents:

El clima de convivència familiar és bó a Catalunya. El vell clixé del conflicte generacional dins la família ha perdut importància darrerament. Els pares són menys rigurosos en els seus principis. Es nota un moviment d'anada i tornada de les idees que situa en lloc similar als joves d'ahir (els pares d'avui) i els joves d'avui (els fills). La vida de la llar és força satisfactòria a Catalunya, potser per aquest motiu la família és un valor important.

L'opinió dominant entre els catalans és que "els amics s'escullen i els pares s'imposen". Per aquest motiu més val emfatitzar-ne els valors positius i perdonar-los els defectes i les tares, ja que la interacció és inevitable durant molt de temps.

Aquesta actitud varia amb l'edat. Com més joves més crítics i com més grans més comprensius i tolerants. La religiositat és un factor important que incideix favorablement en aquesta actitud.

La solidaritat pares-fills es perfila amb l'actitud dels pares de "que s'ha de procurar el millor per als fills, sacrificant, si cal, el propi benestar. La família és molt important."

Catalunya sobresurt, si la comparem amb la resta de l'estat, tant per la compenetració dels fills amb els pares com per la valoració positiva que es fa de l'abnegació paterna.

Això no vol dir que existeixi un consens normatiu molt fort. A Catalunya s'observa una forta discrepància normativa en tot el que fa referència a la política, a la religió, a les qüestions socials i al sexe. Aquesta discrepància és molt superior a la que s'observa a la resta de l'estat espanyol. Això, però, no és font de conflicte; la tolerància a les idees dels altres és la nota predominant i el que possibilita la cohesió familiar abans esmentada.

Davant d'aquesta situació de les relacions intra-familiars, el que més valoren els catalans en l'educació dels fills és:

- independència
- disposició a treballar fort
- sentit de l'economia
- esperit d'estalvi

Respecte al matrimoni, fórmula normal per estructurar una família, la joventut catalana sembla tenir una menor disposició a

contraure matrimoni eclesiàstic. Sobretot el que viu en la gran connurbació barcelonina. Però encara hi ha una gradació:

- més de la meitat dels joves catalans prefereixen el matrimoni religiós.
- en segon lloc es situen els partidaris de la unió civil
- en tercer lloc els partidaris de la cohabitació.

L'opció pel matrimoni eclesiàstic és fruit no solament d'una convicció religiosa (minotitària) sinó que hi han molts altres motius que porten a la gent a passar per l'església a l'hora de legitimar la seva unió. Els joves prefereixen acabar casats per l'església amb la seva parella, però creuen que és molt bona idea, conviure prèviament.

Preferir el matrimoni religiós no és obstacle per professar una autèntica llibertat sexual. Les tres quartes parts dels enquestats pensen que "el sexe és una necessitat, una manifestació de la personalitat, la realització de la qual està per damunt d'altres consideracions, fins i tot religioses."

Els que no estan tant d'acord amb aquesta manera de pensar són els més grans, els que es consideren més de dretes i els més religiosos. Les dones, teòricament i generalment, aproven també la llibertat sexual. Això comporta l'opinió que la maternitat en solitari no és dolenta, tot i que és més bó pel creixement feliç del fill la presència del pare i de la mare.

Per legalitzada que estigui la unió matrimonial, fins i tot religiosament, això no es cap garantia d'èxit. L'èxit depèn de molts altres factors que han d'alimentar la vida de la parella: respecte, afecte, fidelitat, comprensió. Els aspectes ideològics són molt poc importants; la tolerància i una entesa sexual feliç superen les discrepàncies ideològiques que es puguin donar en qualsevol vida de parella.

Els catalans presenten una exigència forta de qualitat en la vida matrimonial. Però això té el seu contrapès en una major justificació del divorci. Quan no es donen les condicions per una vida de parella d'un alt nivell qualitatiu, la millor solució és el divorci. Aquesta és una tendència que es va accentuant en la gent jove, principalment de sexe masculí, de classe mitja i alta, més d'esquerra i menys religiosa.

Catalunya manifesta una actitud molt més tolerant respecte a l'avortament que la majoria de les altres comunitats autonòmes. Aquesta actitud es manifesta més en la gent jove. Per altra part, la intolerància creix quan "els motius d'avortament no són clars ni fan referència a un risc físic per alguna de les persones implicades en la situació" (mare o fill).

Normalment el català ha d'assegurar algunes coses abans de tenir fills, però un cop decideix tenir-ne, no es queda amb un fill sol. Aquesta actitud es detecta en més de les tres quartes parts de la gent enquestada. En terme de mitjana, Catalunya és menys pronatalista que les altres comunitats de l'estat. La majoria de catalans consideren perfecta la família amb dos fills. La qüestió del treball femení és un dels aspectes que de vegades s'ha interposat, i s'interposa, en la qüestió dels fills i en la dinàmica de la vida de la llar en general, i crea tensions en el si de la família.

Treball i família dues facetes importants en la vida de la dona. És cada vegada més corrent que les dones no estiguin disposades a renunciar a la primera per la segona. Les classes mitjanes són les que es mostren més favorables al treball femení. Les classes altes són molt progressistes en el seus plantejaments, però molt reaccionàries a la pràctica. Les dones treballadores no-manuals són les que defensen més el treball de la dona.

5. L'ètica i la moral.

Quan es qualifica un comportament d'inmoral o amoral, sempre es fa per referència a un tipus determinat de moral. De fet tothom és moral en el sentit que tothom orienta el seu comportament i les seves accions segons uns esquemes concrets.

Més del 50% dels catalans opinen que "no hi pot haver mai unes línies directrius absolutament clares sobre què és el bé i què és el mal. Que una cosa, una actitud, un comportament sigui bo o sigui dolent, depèn completament de les circumstàncies del moment". Només una quarta part creu "que hi ha unes directrius absolutament clares sobre el que és el bé i el mal, i s'han d'aplicar a tothom i en qualsevol circumstància".

Aquest relativisme és més accentuat en les persones de classe mitja i alta, joves i poc religioses. Encara que el fet que Déu sigui important en la vida de les persones no sembla ser determinant d'un major absolutisme. Sembla com si el fet de ser religiós-cristià comportés també una certa transigència.

La tolerància i el relativisme ètic són molt més rellevants quan es tracta d'aspectes privats i familiars. En canvi s'és molt més dur de cara a les accions que estenen la seva influència a l'àmbit públic. La moral pública està subjecte a una definició més clara.

Es justifica més el divorci, matar en defensa pròpia, l'avortament, quedar-se diners trobats....i es justifica menys el robar un cotxe, l'assassinat polític, l'acceptació d'un suborn, llençar escombraries....

Aquesta actitud relativista respecte a la moral creix, lògicament, en els medis urbans i en la gent jove.

6. Políticament Catalunya es situa més a l'esquerra que la resta de l'estat espanyol, però en el marc d'una esquerra eminentment reformista i no revolucionària.

L'interès per la política tendeix a localitzar-se en els espais de l'esquerra ideològica i en els grups d'edat entre 35 i 44 anys. Els més joves mostren molt poc interès per la política a la vegada que una inclinació cap a la dreta. Aquestes dues característiques sembla que defineixen el model de jove actual en la societat catalana.

La consciència de catalanitat (sentir-se més català que espanyol) és més forta en les àrees no barcelonines. A Barcelona predomina el sentir-se més espanyol que català. L'aspiració independentista, minoritària, es situa en la franja dels 18-24 anys i en la classe mitja-alta.

III El Factor religiós.

En els aspectes tractats anteriorment, la religió no apareixia com un element influent a la vida dels catalans. També es constata en els diferents informes, que la societat catalana concedeix a la religió una importància relativament baixa, en el context de l'estat espanyol.

Entre el 1970 i el 1990 es perfila una evolució cap a l'indiferència. Malgrat que el catolicisme continua siguent la religió predominant, hi ha diferències entre el 1970 i el 1990 referents a "com es consideren els catalans":

	1970	1990
- Bons catòlics . . .	11%	3%
- Cat. Pract . . .	53%	24%
- Cat.no gaire prac	23%	26%
- Cat. no prac . . .	9%	19%
- Indiferents . . .	3%	21%
- Ateus	-	5%

Aquestes dades valen el que valen, però segurament són força indicatives d'unes actituds que cada dia són més comunes entre els catalans.

Cal tenir en compte que en el conjunt de la societat catalana, i per respecte a la qüestió concreta de la que parlem, hi trobem tres generacions clarament diferenciades.

Generació del Nacional-Catolicisme. Correspon a les persones més grans de 48 anys. Generació del conflicte de la guerra civil/i de "l'apogeo" del nacional-catolicisme. És la més representada entre els que es confessen bons catòlics i catòlics practicants.

Generació del Concili. Són els adults joves de més de 30 anys, socialitzats sota l'impacte del concili. El predomini es dels catòlics no practicants i d'alguns que es confessen ateus.

Generació del canvi. Nascuts a partir del 1964. És la primera generació marcada fortament per la secularització de la societat. El predomini, i molt per damunt dels catòlics practicants, correspon als indiferents i ateus.

1. En el context de l'estat espanyol,

Catalunya es situa en l'índex més baix dels que es confessen "bons catòlics i catòlics practicants" i, en canvi, té l'índex més alt de "catòlics no-practicants" i l'índex més alt de persones que "professen altres religions". Catalunya és la que presenta els índexs més dèbils de religiositat.

2. La dimensió intrínseca de la religió, sistema integrat de creences orientades a la satisfacció íntima.

És contemplat pels catalans, ja que pensen en el sentit i l'objectiu de la vida. Pels catalans, però, això no implica una relació amb la divinitat, sinó que es centra més aviat en el seu aspecte mundà.

Per vuit de cada deu catalans, el sentit de la vida "és mirar d'obtenir-ne el millor que es pugui", enfront dels tres de cada deu que confessen "la vida només té sentit perquè Déu existeix". Sembla que és més forta la projecció de la transcendència sobre la vida mateixa que sobre el cel, o l'altra vida.

Aquest qüestionament que fa referència al sentit de la vida el trobem accentuat en els joves i adults, però com més creix l'edat més decreix la tendència a pensar en el sentit de la vida.

3. El cos de creences de la població catalana presenta l'escala següent. Per ordre d'importància diuen que creuen en:

- Déu 73%
- l'ànima 47%
- el pecat 40%
- la vida després de la mort . 35%
- el cel 34%
- la resurrecció de la carn . 21%
- l'infern 19%
- el dimoni 18%
- la re-encarnació 17%

Els conceptes que representen el mal són els més desacreditats. La vida després de la mort està en retrocés, principalment entre els joves que ho substitueixen per la "re-encarnació", que va en augment.

4. Aquesta devallada, o canvi, que s'està produint en el món de les creences, es deu principalment a:

- el canvi de la mateixa església-institució
- el canvi en l'església espanyola a partir del Concili Vaticà. II
- que la fe de les persones era "una fe sociològica"

Junt amb aquesta devallada de les creences s'observa un creixent respecte per la fe dels altres, principalment entre els joves. Aquest respecte a la fe dels altres no vol dir en absolut "interès per les coses que fan referència a la fe".

5. La postura o actitud religiosa personal obeeix a raons diferents segons sigui el nivell d'auto-identificació religiosa.

- els que es defineixen com a bons catòlics i practicants, "és la gràcia de Deu" que determina la seva actitud creient.

- per una bona part de catòlics practicants i mig practicants, "la fe dóna sentit a la vida"

- per els molt poc practicants, la seva actitud religiosa "no és altra cosa que un element més de la nostra cultura".

6. L'explicació que donen del perquè han deixat de practicar, s'han tornat indiferents o fins hi tot "ateus" fa referència principalment a:

- el funcionament i la política de l'església institució.
- la dinàmica i la influència de la família.
- raons intel·lectuals.
- la doctrina i actituds de l'església en les qüestions que fan referència al sexe i al matrimoni.
- crisis produïdes per l'actuació de "capellans i religiosos".

Aquets són els aspectes que més ens apropen a "quina és la religió que els catalans allunyen de la seva atenció i de quina manera viu la població catalana la realció amb el transcendent".

7. La dimensió extrínseca de la religió ve marcada per la seva expressió a través dels ritus i per la seva assumpció com a norma ètica de comportament i convivència.

Aquestes dues dimensions no es configuren independentment sinó que es reforçen mútuament.

Els esdeveniments socials que són objecte de sanció ritual -naixement, matrimoni i mort- per set de cada deu catalans és molt important celebra-los religiosament i, curiosament, també és important celebrar-los religiosament per un 10% dels que es confessen ateus.

A mesura que es passa d'unes pràctiques comunes a unes altres menys comunes s'accentuen les diferències. No hi ha una correlació exacta entre les persones que afirmen que "Déu és important en la pròpia vida" i anar a l'Església. La meitat de persones que diuen que per ells Déu és molt important no van a Missa.

8. Els que es declaren catòlics però no practicants ho expliquen, per:

- desacord amb la moral de l'església
- manca total d'interès per la pràctica religiosa.
- desconfiança amb l'església i els capellans.
- desacord amb la postura política i social de l'església.
- les prèdiques i les homilies que estan molt allunyades de la vida real i quotidiana i són llargues i pesades.

Una degradació relativa, però progressiva de la pràctica religiosa és clara. A més de la secularització de les utopies, que és un fet, s'observa la presència d'altres elements religiosos que són substituïts dels ritus tradicionals. L'augment de les sectes, els moviments carismàtics..etc... juntament amb una creença i pràctica dels horòscops, la màgia, la lectura de cartes,.. i les

meditacions trascendentals, entre d'altres, substitueixen tota una pràctica religiosa tradicional a la vegada que són una mostra clara de la necessitat d'uns punts de referència que "trascendeixen" la dimensió purament pragmàtica.

9. Davant la regressió progressiva de la pràctica religiosa, no és estrany que minvi també el sentit de pertinença a l'església.

Que vol dir pertànyer a l'Església?. En l'apreciació d'aquest sentit de pertinença hi juguen factors com l'experiència personal, la memòria històrica, el discurs que fa l'església i també la imatge-visió que en donen els mitjans de comunicació d'una societat plural i secularitzada.

L'església ha perdut influència per culpa seva. L'església només s'ha modernitzat superficialment; això ha estat positiu per "als adictes incondicionals" però ha allunyat a molts d'altres de l'església.

Hi ha una colla de actituds de l'església que molesten i allunyen a les persones:

- la seva postura en el control de la natalitat
- està anclada al passat.
- predica el que no fa
- és massa rica.
- la seva postura en temes sexuals.
- es compromet poc amb els pobres.
- es posa massa en política.

Amb aquesta seva actitud l'església no dona resposta a les necessitats espirituals de les persones (així ho creuen el 33%), no dona resposta als problemes morals (el 45%), ni tampoc als problemes socials (50%).

A més de no donar resposta, l'església obstaculitza "el sentir-se persona lliure" (ho creuen el 30% dels enquestats, principalment joves) i obstaculitza també, amb la seva doctrina, la realització de la justícia social.

Segons l'opinió de la majoria dels enquestats, l'església hauria de fer un esforç "sincer i profund" d'adaptació al món actual. Aquesta actitud és rebutjada per la majoria dels que es confessen "bons catòlics".

Aquest canvi hauria de provocar un pronunciament fort de l'església en temes de justícia social universal (explotació i problemes del tercer món i la discriminació racial). La problemàtica sexual que, segons els enquestats, és la que preocupa

a l'església és considerada per aquests mateixos enquestats com la darrera qüestió sobre la que hauria de pronunciar-se l'església.

10. La percepció social de la situació econòmica de l'església, ve canalitzada per una opinió general de ser una institució rica.

Aquesta opinió és molt més accentuada en la gent jove. A més de la meitat dels que es confessen catòlics, els molesta la riquesa de la seva església.

Aquesta percepció de l'església no desvetlla la confiança de la gent. L'opinió dels enquestats la situa entre les institucions que inspiren menys confiança.

11. La vida associativa és molt pobre dins el conjunt de la societat catalana.

Les organitzacions religioses són les que tenen un certa incidència en aquesta vida associativa, principalment entre els adolescents. La devallada es produeix a partir dels 18 anys. Un altre aspecte d'aquesta vida associativa és la que fa referència al "treball voluntari" i que en l'església és on té el seu màxim exponent. Moltes vegades les raons que porten a aquest treball voluntari no són essencialment religioses. Les motivacions poden sorgir d'una necessitat de satisfacció personal, d'una actitud altruista (solidaritat envers el pobre, compassió per les persones necessitades, identificació amb els que sofreixen, per ajudar a proporcionar esperança...), o també d'un sentit del deure i de tenir temps disponible.

IV La societat que es perfila . La joventut dels 90.

Els trets més significatius que, a partir de les enquestes, es dibuixen de la joventut dels 90 són els següents. Es contempla la població compresa entre els 15 i 30 anys.

1. Per quasi tres quartes parts dels joves enquestats, "el diner és un factor molt important, un factor essencial per ser feliç", malgrat que disposin de poc diner.

Viure millor i guanyar més diner, sigui com sigui, és la seva aspiració; la societat admira a qui més té. Per tant cal "tenir i triomfar". L'exterioritat pesa molt, i la pressió de la propaganda en aquest sentit determina moltes actituds dels joves.

La situació d'atur en la que viuen molts joves i la precarietat econòmica que això suposa, no és obstacle per que accentuïn encara més aquestes actituds.

2. En el pla cultural, es pot afirmar que tenen més estudis que les generacions precedents.

Tenen més estudis però una vida cultural molt baixa. En la vida dels joves hi trobem molts actes culturals però no gaire cultura.

La família, els amics, els diaris i la televisió són els llocs on es diuen coses més importants. En segon lloc hi situen l'escola i els llibres i en darrer lloc l'església i els partits polítics.

3. Els joves fan una separació clara entre els conceptes individual-familiar i públic-col·lectiu.

Cada cop s'accentua més el sentit d'autonomia personal enfront a l'interès col·lectiu que cada vegada té menys importància. Són més rigoristes en la moral privada i familiar, però més tolerants en el context general i públic.

Els desfasmaments generacionals tendeixen a disminuir, fruit de la tolerància per part dels adults, i una acceptació de maneres de pensar diferent per part dels joves.

Com més joves i més alt el nivell d'estudis més fort és el desitg de lideratge.

4. No es pot crear un patró uniforme a l'hora de fer una anàlisi de la joventut.

Uns venen més caracteritzats per una valoració més forta del treball i l'estudi, són lluitadors, creuen que s'han de reformar moltes coses però sempre "dins el sistema", la llibertat sexual és norma per ells; són joves de classe mitja, estudiants i normalment de medi urbà.

Un altre grup ve marcat per l'actitud de viure al dia, els estudis tenen una importància relativa (si serveixen bé, si no fora), inconformistes, amants del risc i de l'aventura. Això no treu que es sentin solidaris i quan sigui necessari cooperin altruïstament. La llibertat sexual total és norma per ells. En aquest grup hi podem trobar els de classe mitja i també fills d'obrers, estudiants i treballadors, i normalment de medi urbà.

Un altre grup caracteritzat per la seva constància en l'estudi i el treball, idealistes de cara el futur, partidaris de les normes i les lleis, solidaris i col.laboracionistes, amics del diàleg, tolerants, però a la vegada restrictius, en tot el que fa referència al sexe. Generalment són de classe mitja i alta, estudiants.

Uns altres es caracteritzen per la seva conformitat social, no són amants dels estudis, anti-igualitaris, autoritaris, anti-solidaris. El diner és la mesura de totes les coses. Admeten la violència. En aquest grup hi podem trobar joves de classe baixa i del medi rural.

En darrer lloc el grup d'indecisos, que no tenen cap interès en desenvolupar la seva personalitat, no s'arrisquen, no es comprometen, no lluiten. Només mostren interès per les coses superficials i materials, no tenen cap marc de referència ni valoren la dimensió de la seva llibertat. En aquest grup hi trobem majoritàriament joves de classe social baixa.

5. Quina percepció tenen de la seva vida familiar?

En el 90% dels casos es troben bé a casa dels pares. La compenetració no és solament afectiva, sino que s'extén també a les maneres de pensar respecte a temes socials, religiosos i morals. Només s'ha d'excloure allò que es refereix a la vida i a les relacions sexuals; en aquesta qüestió hi ha una discomformitat total.

La majoria creu que optarà pel matrimoni religiós. Pensen que els elements més importants en el matrimoni són: la fidelitat (en el medi urbà, no), l'apreci i el respecte, la comprensió i la tolerància, una relació sexual feliç i, en darrer lloc, els fills. Un comportament violent de la parella, la infidelitat, la manca d'amor són motius més que suficients per trencar el matrimoni.

6. Més del 50% no té cap interès per la política.

Com més joves menys interès. Per aquest motiu quasi la meitat dels enquestats no acostuma a votar. La democràcia, tot i que diuen que és el millor sistema polític, és incapaç de solucionar els problemes. L'opció per la llibertat és clara i està per damunt de l'opció per la igualtat. Les institucions polítiques donen opinions i veredictes sobre la realitat, però la seva credibilitat per part dels joves és nul.la.

7. La forta devallada de la pràctica religiosa en general i de la pràctica dominical en particular, sembla que s'ha estabilitzat i fins i tot experimenta un lleuger augment.

Actualment, aquesta pràctica té la seva autonomia i es troba lliure dels condicionaments sociològics que tenia no fa gaires anys.

Déu és un valor, una creença que augmenta; en canvi les creences que fan referència als premis i càstigs del més enllà perden molt pes. Cada cop és més normal trobar joves creients amb un pensament d'esquerres i joves no creients amb un pensament de dretes.

La religiositat del jove cada vegada es limita menys a la dimensió eclesial. Altres aspectes "existencials" estan adquirint aquesta dimensió religiosa (els nacionalismes).

L'església té molt poca incidència com instància orientadora del sentit de la vida, interpretació del món, orientacions de la vida quotidiana, etc.. Altres instàncies, com la família, els amics, els mitjans de comunicació, pesen molt més.

El fenomen de la secularització és molt accentuat en les noies, trencant l'esquema que la dona ha sigut normalment la transmissora de la fe.

8. Mostren interès per la vida associativa, però el nivell associatiu real és molt baix.

Les entitats esportives són les que tenen més adeptes, seguides de les culturals, les excursionistes i en darrer lloc les religioses. Això no treu que molts d'ells hagin sigut d'algun esplai o agrupament confessional en les edats infantils i adolescents.

Desitjarien que les associacions estimulessin l'interès per les qüestions socials, fomentessin la solidaritat, l'interès per la cultura catalana i els valors democràtics.

Fins aquí els trets més rellevants que caracteritzen la societat catalana a partir de les percepcions i opinions que una mostra de la població ha expressat en les enquestes.

Cal tenir present que en aquets informes hi consta solament aquesta visió subjectiva de la realitat. No és d'extranyar que una cosa sigui el que les persones "opinem" i l'altre com són les coses en la realitat. En alguns aspectes hi pot haver, fins i tot, opinions que es contradiguin, ja que aquest tipus d'enquesta té el perill d'estar inconscienment dirigida per la manera de pensar i

els interesos dels mateixos que l'han preparat i l'han portat a terme.

Amb tot, no hi ha dubte que aporta elements importants de reflexió sobre quins són els eixos que van vertebrant la dinàmica de la nostra societat i quines són les característiques que van configurant la societat del futur.

Ens hem limitat al terreny, tal com s'ha indicat de bon començament, de les constatacions a partir dels informes que han servit de base, defugint tot tipus de valoració o judici crític d'aquestes constatacions, cosa que demanaria un estudi en profunditat no solament de com s'han portat a terme els estudis sinó també de quina és en realitat la configuració i dinàmica de la nostra societat.

Joan Costa
Barcelona, setembre 1992